

EEC OG KONTROLLEN MED
DE STORE KONSERNENE.

Av Dag Seierstad

1937
KONFERANSE

DE TOPE KONFERANSE

Δ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

EEC OG KONTROLLEN MED DE STORE KONSERNENE.

Av

Dag Seierstad

Etter den annen verdenskrig har det foregått en sterk konsentrasjon av kapitel både i vareproduksjonen, i handel og kreditt- og finansvesenet. Denne utviklingen mot store enheter har gått så langt at de nasjonale grensene for lengst er sprengt. Vi har fått store, såkalte "internasjonale" konserner med bedrifter i mange land og ofte i mange verdensdeler.

Fra EEC-tilhengere hevdes det ofte at nasjonale regjeringer ikke kan kontrollere internasjonale organer. Bare overnasjonale eller internasjonale organer som EEC kan ha noen muligheter til å kontrollere slike konserner. Og det spørres: Kan vi ikke da samarbeide i EEC om å kontrollere de internasjonale konsernene?

Kjennetegn ved storkonsernene

I. Storkonsernene er ikke bare store i forhold til andre konserner og bedrifter. De er også store når vi sammenligner dem med små og middelstore land. Verdens største konsern, General Motors, har en omsetning 2,5 gang så stor som Norges nasjonalprodukt. Bare 14 land i verden har et nasjonalprodukt som er større enn omsetningen til General Motors.

Lager vi oss ei liste der stater er ført opp etter størrelsen på nasjonalproduktet og der konserner føres opp etter størrelsen på omsetningen, vil en finne jevn blanding av stater og konserner fra ca. nr. 15 og utover. Blant de 60 første på en slik liste vil en finne 40 stater og 20 konserner. Blant de 100 første vil en finne 46 stater og 54 konserner. Når en da vet at FN har omlag 140 medlemstater, skjønner en at en mengde land i verden blir små i forhold til de største konsernene.

Tallene over viser situasjonen i 1969. Men de største konsernene øker omsetningen om lag dobbelt så fort som statene øker sine nasjonalprodukter. Om få år vil derfor konsernene dominere slike lister i langt høyere grad enn i dag.

II. De fleste storkonserner er amerikanske. Av de 16 største er 14 amerikanske. Av de 40 største er 31 amerikanske.

III. Storkonserner med bedrifter i mange land går ofte under navn av "internasjonale" "flernasjonale" eller "multinasjonale" konserner. Men de fleste slike konserner er ikke mere "internasjonale" enn at kontrollen ligger trygt i hendene på en sentral finans-gruppe omkring hovedkontoret.

EEC og storkonsernene.

Det springende punkt i vurderingen av EEC er følgende.

Er EEC et apparat som kan brukes til å kontrollere storkonserner, eller er EEC et opplegg til en statsdannelse som er til fordel for storkonsernene?

I. Det er de store konsernene som først og fremst kan trekke fordelene av EECs store marked, av den frie etableringsretten, av de frie kapitalbevegelsene og av det nye store arbeidsmarkedet. Det viser all tidligere historisk erfaring, og det er da også slik det er gått i EEC.

Men store konserner har ikke bare bruk for frihandel, fri etableringsrett, frie kapitalbevegelser og fritt arbeidsmarked. De har også bruk for en statsdannelse som sørger for et gunstig utviklingsklima for slike storkonserner. Dagens storkonserner har ingen statsskrek. Men de vil ha en stat der de sjøl er mektige, og der arbeiderbevegelsen er svak.

Det avgjørende spørsmålet i EEC-debatten er derfor.

Hva slags stat er der som utvikler seg i EEC?

Ingen kan være i tvil om svaret. Det er storkonsernenes og bankenes Vest-Europa som nå befester sine maktstillinger gjennom EEC.

Dannelsen av EEC har betydd en klar maktforskyvning til fordel for den internasjonale storkapitalen.

2. I et system som det EEC står for er det de største og mest kapitalistiske konsern som vil få overtaket. Nå var det slik at det var amerikanske konsern som var de største og sterkeste da EEC ble dannet. Det var derfor amerikanske konsern som raskest kom til å trekke fordelene av det nye stormarkedet i Vest-Europa. I løpet av de 5 første år etter dannelsen av EEC var det mer enn 3000 amerikanske firmaer som åpnet filialer eller tok kontrollen over bedrifter innen EEC. Denne "amerikanske utfordringen" er blitt et politisk hovedproblem i EEC. Løsningen på utfordringen er denne. Europeiske bedrifter og konserner må gå sammen i store EEC-konserner, slik at de kan bli like store og sterke som sine amerikanske konkurrenter. Dette betyr at industri-politikken i EEC bevisst tar sikte på å skape storkonserner, ikke kontrollere storkonserner.

3. Hva har så denne industri-politikken ført til? Det har utviklet seg storkonserner i EEC, men ikke akkurat slik en hadde tenkt seg det. Det viser seg nemlig at det er skjedd forbausende få sammenlutninger av bedrifter fra forskjellige EEC-land. De fleste sammenlutninger utover nasjonale grenser har skjedd mellom bedrifter i EEC-land og amerikanske konserner. Dette er ikke så merkelig. Når et europeisk konsern finner ut at det bør gå sammen med en partner i et annet land, er det langt mer fristende å ta kontakt med et amerikansk konsern enn med et konsern i et annet EEC-land. Amerikanske konsern rår vanligvis over mer kapital og har større kredittmuligheter - også i Vest-Europa. Ved å samarbeide med amerikanske firmaer vil en dessuten sprengte EEC-grensene og gjøre enhver EEC-kontroll illusorisk.

Forsøkene på å lage rene EEC-konserner som motvekt mot de amerikanske har derfor vært feilslått. I stedet har en stadig større grad fått en internasjonal konsern-struktur med EEC vevd inn i nettet, som en mindre del.

4. Anti-trust-lovgivningen i EEC må av disse grunner bedømmes som nokså virkningsløs. Lovgivningen er heller ikke på papiret særlog skrekkinngydende. I artikkel 86 heter det at misbruk av dominerende posisjon er forbudt hvis handelen mellom medlemsstatene påvirkes. "Dominerende posisjon" i seg sjøl er altså ikke forbudt og bare hvis handelen mellom medlemsstatene påvirkes. Utenom stål og kull-industrien kan sammenslutninger mellom bedrifter heller ikke nektes. Til alle EEC-tilhengere som ennå søker trøst i EECs anti-trust-lovgivning får en vise til to fakta. For det første. Det har alltid vært vanskelig å bryte opp dominerende konserner hvis de først har blitt dominerende. For det andre. Den offisielle industri-politikken i EEC slik den f.eks. kommer til uttrykk i Colonna-planen går nettopp ut på å skape store konserner i de fleste bransjer i EEC.

5. Et konkret eksempel er betegnende for situasjonen. To store vest-tyske stålkonsern, Thyssen og Mannesmann ville gå sammen om å produsere stålrør. Kommissjonen var i tvil. (For stål og kull-bransjene kan Kommissjonen forby sammenslutninger) Thyssen og Mannesmann viste da til at det var nødvendig å samarbeide slik for å greie konkurransen fra japanske firmaer. Kommissjonen ga seg for dette og ga grønt lys.

Noen måneder senere gikk så Thyssen og Mannesmann sammen med en av de største japanske stålprodusentene om å lage et felles selskap. Dette er ikke kontroll. Det er avmakt.

Utenlandsk kapital i Norge

Det er en kjent sak at mange u-land er under full kontroll av utenlandsk kapital. I et land som Canada er det et politisk hovedproblem at mer enn halvparten av næringslivet er kontrollert av kapital fra USA. Spania og Hellas er i stigende grad blitt tunleplass for utenlandsk kapital.

Norge er etter hvert kommet i den tragiske situasjon at utenlandsk kontrollen over næringslivet er vesentlig større i Norge enn i andre land i Vest-Europa. I 1968 var 32 prosent av norsk industri og bergverk kontrollert fra utlandet. Så seint som i 1962 var utenlandsk kontrollen 13 prosent. På seks år er altså utenlandsk kontrollen fordoblet. Den utenlandske kapitalen i Norge er ikke tilfeldig plassert. Den er stort sett plassert i de bransjene som det fra et norsk synspunkt ville vært riktigst å ha nasjonal kontroll over. I elektroteknisk industri er utenlandsk kontrollen 63 prosent, i primær jern- og metallindustri 58 prosent. Det er først og fremst kapital fra Efta land og fra USA og Canada som har trengt inn i Norge det siste tiåret. EEC har derimot ikke økt sin kapital i norske bedrifter i denne periode. Hvis Norge kommer med i EEC, er det derfor klart hva som vil skje. Også EEC-kapitalen vil da strømme inn i Norge for full fart for å sikre seg de posisjoner som den mener den trenger. Vi risikerer da at utenlandsk kontrollen over norsk næringsliv da passerer både 40 og 50 prosent.

Hva betyr det for folk flest at utenlandsk kapital får økt kontroll over norsk næringsliv?

Dersom Norge går inn i EEC, vil stadig flere norske bedrifter inngå som ledd i internasjonale konsernkjeder. Dette rammer interessene til nordmenn flest på flere vis.

1. Internasjonale konserner kan ta fortjenester ut av landet, slik at den ikke kan skattlegges her.

Det kan skje ved at bedriften i Norge betaler urimelig høye avgifter til moderselskapet for patenter, felles reklameopplegg og felles markedsføring. Den kan også skje ved at moderselskapet opererer med urimelig lave avregningspriser når bedriften i Norge produserer råvarer eller halvfabrikata for moderselskapet.

2. Internasjonale konserner som slår seg fram til en monopolstilling på det norske markedet for varene sine, vil kunne ta ut enorm fortjeneste i form av overpriser, - slik oljeselskapene lenge har gjort.

3. Lett adgang for utenlandsk kapital vil føre til at internasjonale konserner får de fleste fordelene av de norske naturressursene.

Naturlig nok er det de mest lønnsomme naturressurser som frister utenlandsk kapital sterkest. Og utenlandske storkonserner har den makt som skal til for å tvinge seg inn - enten det skjer ved å tilby de største kapitalmengdene og de gunstigste lånevilkårene når ny produksjon skal settes i gang.

- ved å kjøpe opp eksisterende bedrifter
- eller ved å tvinge eksisterende bedrifter til "samarbeid" på betingelser som storkonsernet dikterer.

4. Lett adgang for utenlandsk kapital vil også føre til at forsk på å bygge opp avansert og effektiv norsk eksport-industri vil holdes

kunstig tilbake,—i den grad utenlandsk kapital sikrer seg kontroll over denne industrien for å beskytte egne bedrifter andre steder.

5. Sist men ikke minst. Internasjonale konserner står i sterk strategisk stilling overfor de ansatte og også overfor myndighetene.

De kan true med å innskrenke produksjonen eller legge ned bedriften og i stedet utvide produksjonen i land der myndighetene kan lokke med gunstige vilkår, eller lønnsstakerne kan lokke med lavere lønninger. De store konsernkjedene vil ofte ha mange bedrifter av samme slag spredt rundt omkring. Hvis produksjonen totalt skal utvides, vil det skje der hvor betingelsene er mest fordelaktige. Skal produksjonen begrenses, vil det skje der hvor lønnsomheten er minst. Det blir derfor vanskelig å føre effektiv lønnskamp mot internasjonale konserner.

Spørsmålet om utenlandsk kapital-kontroll i Norge vil være av avgjørende betydning for arbeidsfolks maktgrunnlag på lengre sikt. Dersom det norske næringslivet er oppslukt og integrert i internasjonale kjempekonserner skal det adskillig mere til for å reise en effektiv motstand.

Arbeidere som ønsker mer å si over sin egen bedrift og over sine egne lønns- og arbeidsvilkår, vil møte en sterkere motstand i et internasjonalt konsern enn i et norsk-eid firma.

Integrasjon i stirkonsernenes verden rammer også mulighetene for økonomisk handlefrihet på det nasjonale plan. De som vil nasjonalisere Årdal og Sunndal Verk, må først vite hvor en kan få kjøpt aluminiumsoksygen og hvor en kan få solgt den ferdige aluminiumen. Alcans favoritt er dypt — slik situasjonen har utviklet seg. Det gjør det ikke mindre nødvendig å fri seg fra dette.

Alle disse problemene som henger sammen med utenlandskapitalen, er problemer som vi strir med alt i dag. Det er ikke EEC som skaper dem. Men de vil drastisk økes dersom Norge går inn i EEC—fordi utenlandsk kapital da vil overta kontrollen over norsk næringsliv enda raskere enn i dag.

Vi løser ikke disse problemene bare ved å holde oss utenfor EEC. Men går vi inn i EEC frasier vi oss enhver mulighet til å ta opp kampen mot en slik utvikling. EEC forutsetter frie kapitalbevegelser. EEC er skapt nettopp for at kapitalbevegelserne skulle bli friere.

Ønsker vi ikke en slik utvikling, må vi holde oss utenfor EEC. Og så utnytte den handlefriheten det gir oss, til å ta kampen opp mot storkonsernernes herredømme.

Folkebevegelsen mot norsk medlemskap i Fellesmerkedet
Olav Trygvassons gt. 3, Trondheim telefon 20216.